

Петрова О.Б. Структура якостей викладача іноземної мови // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії : матеріали XIX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (30-31 жовтня 2015 р.). // Зб. науков. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – С.135-137. (13125 зн.).

Склад якостей особистості викладача іноземної мови в немовному університеті включає розумові, професійні, психологічні, дидактичні, перцептивні, організаторські, комунікативні, креативні, вольові та інші якості, ступінь розвитку яких визначає успішність або неуспішність викладацької діяльності та навчального процесу в цілому.

Ключові слова: викладач іноземної мови, структура якостей, особистість, професійний успіх

Петрова О.Б Структура качеств преподавателя иностранного языка // Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии: материалы XIX Международной научно-практической интернет-конференции (30-31 октября 2015 г.) // Сборник научных работ. – Переяслав-Хмельницкий, 2015. – С. 135-137. (13125 знаков).

Состав качеств личности преподавателя иностранного языка в неязыковом вузе включает умственные, профессиональные, психологические, дидактические, перцептивные, организаторские, коммуникативные, креативные, волевые и другие качества, степень развития которых определяет успех или его отсутствие в преподавательской деятельности и учебного процесса в целом.

Ключевые слова: преподаватель иностранного языка, структура качеств, личность, профессиональный успех

Petrova O.B. Structure of qualities of L2 teacher // "Problems and prospects of the development of science at the beginning of the third millenium in Europe and Asia countries": proceedings of the XIX International scientific practical internet conference (Pereyaslav-Khmelnitskiy, 30-31 October 2015). // Research digest. – Pereyaslav-Khmelnitskiy, 2015. – P. 135-137 (13125 symbols).

Composition of qualities of the L2 teacher in non-language university includes intellectual, professional, didactic, perceptive, managing, communicative, creative, will-powel and etc. qualities, which degree of development determines

success or unsuccess in pedagogical activity and in the academic process as a whole.

Key words: L2 teacher, structure of qualities, personality, professional success

СТРУКТУРА ЯКОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Зміни в теоретико-методологічній моделі освіти визначили у нашому суспільстві новий концептуально-методологічний підхід до викладання навчальних дисциплін, зокрема й іноземної мови. Дослідженню базових понять сучасної освітньої парадигми присвячені численні лінгвістичні та методичні праці (Л. Кондратова, С. Орешкова, І. Зязюн, Н. Волкова, О. Котенко, А. Кузьмінський та ін.) [1]. Викладач університету є одним із провідних компонентів педагогічного процесу, тому його особистість та її складові становили предмет дослідження у лінгвометодиці. Аспекти особистості викладача ВНЗ вивчали такі науковці, як Н.М. Лосева, І.Д. Бех, З.Н. Курлянд, С.О. Сисоєва, С.С. Якубовська та ін. [2-4]. Втім, вимоги до особистості викладача різних дисциплін вищого навчального закладу ще вимагають вивчення, що визначає актуальність даної роботи.

Особливості викладацької діяльності в межах кожної навчальної дисципліни у ВНЗ передбачають специфічні характеристики, які належить розвивати в педагогічному процесі в особистості викладача. Однак, очевидно, що досконалість володіння матеріалом навчального предмету, який викладається, є беззастережною вимогою до педагога. Визначення ролі досягнення адекватного рівня професійно важливих якостей викладача вищої школи у професійно-педагогічній діяльності сприяє їх удосконаленню та позитивним змінам у навчально-виховній роботі. Тому, як підкреслює С. Якубовська, з акмеологічного погляду, становлення професіоналізму і розвиток викладача передбачають формування професійного покликання, отримання спеціальної освіти, формування професійної майстерності [4].

У роботах зарубіжних та вітчизняних лінгвометодистів розроблялися проблеми моделі викладача вищої школи (E. Horwitz, A. Hughes, A. Pavlenko, J. Lantolf, J. Richards, T. Rodgers, S. Cepik, О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко та ін.), яка становить систему особистісно-ділових рис, суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, програму педагогічних умінь та навичок, необхідних для виконання викладачем його професійних обов'язків. Дослідники відзначають першочергове значення високого рівня професійної культури, свідомості, наявності пошуково-проблемного стилю мислення, розвинутих інтелектуально-логічних та комунікативних здібностей. Наявності цих якостей приділяється велика увага в зв'язку з тим, що викладач іноземної мови повинен розвивати їх для успішної педагогічної діяльності.

Відзначається, що навчальні дисципліни у немовних ВНЗ "Іноземна мова" та "Іноземна мова за професійним спрямуванням" мають специфічну мету навчити не стільки знанням з даної дисципліни, про предмет (іноземну мову, мовна компетенція), скільки виробити навички та вміння різних видів мовленнєвої діяльності на основі знань про спосіб діяльності взагалі та професійної діяльності зокрема (іншомовна комунікативна компетенція, професійна комунікативна іншомовна компетенція).

Як свідчать психолого-педагогічні дослідження, зокрема таких, як П. Лузан, І. Зайцева [5], психологічними передумовами педагогічної творчості є професійно-специфічні здібності, які сприяють успішній педагогічній діяльності, зокрема, організаторсько-педагогічні, дидактичні, перцептивні, комунікативні, сугестивні, науково-дослідницькі та пізнавальні здібності [5].

Слід підкреслити, що професійна діяльність викладача іноземної мови висуває вимогу важливих якостей особистості, які є суттєвими психологічними характеристиками. Вміння викладача іноземної мови ВНЗ залучати студентів до різних видів мовленнєвої діяльності, керувати формуванням навичок їх застосування, застосовуючи як усні, так і письмові тексти у процесі виконання навчальних і виховних завдань, пристосування

навчального процесу до конкретних умов мовної підготовки та особистісних характеристик студентів, є обов'язковими в педагогічній роботі при викладанні іноземної мови.

Як відомо, навчання іноземної мови у немовному ВНЗ передбачає охоплення професійного, культурологічного та побутового рівнів мовленнєвого спілкування, що також висуває підвищені вимоги до педагога, який навчає іноземної мови в профільному вузі. У контексті сучасних цивілізаційних змін виникають різноманітні проблеми розвитку особистості фахівця. Нинішній розвиток усіх галузей вимагає від педагога створювати в своїй особистості широкий діапазон можливостей, розвивати свій розум, використовуючи постійну самоосвіту, самовдосконалення, спрямованість на творчу самореалізацію. Тому для ефективної науково-педагогічної діяльності нині є наявність професійної компетентності. Професійна компетентність викладача базується на спеціальній науковій, практичній та психолого-педагогічній підготовці. Необхідною умовою є також, за словами І.С. Сабатовської, його загальнокультурна та гуманітарна компетентність, гуманістичні особистісні якості, відповідальність за результати власної діяльності, мотивація до самовдосконалення, креативність, володіння інноваційною стратегією та тактикою, гнучкою адаптацією до змін змісту та умов професійної діяльності [6].

Як можна зрозуміти з теорії і практики сучасного викладання іноземної мови в нефілологічному вищому навчальному закладі, нині викладач виконує завдання не передачі соціокультурного досвіду від покоління до покоління, а формування гармонійно розвиненої, творчої особистості, спрямованої на реалізацію власного інтелектуального, духовного, професійного потенціалів. Як відзначає О. Гура, у центрі освітнього процесу знаходиться активно діючий суб'єкт, який усвідомлено опановує основи міжкультурної, пізнавальної, соціальної компетенції [7, с.184-185].

Вивчення психологічної структури особистості як основи систематизації професійно важливих якостей фахівця свідчить про

принципову важливість для викладача керування навчальним процесом, створення сприятливого психологічного клімату в аудиторії, доброзичливості, що безпосередньо пов'язано з успіхом у навчанні [8, с.72].

Професійна діяльність викладача вищої школи багатоаспектна, охоплює наукові пошуки, суто викладацьку діяльність, методичну роботу, виховний та організаційний вплив на студентів, самовдосконалення. Як підкреслює А. Кузьмінський, професійна діяльність викладача постійно оцінюється з боку студентів та інших педагогів, і в кожному з напрямів діяльності виявляється або формальне ставлення викладача до неї, або його прагнення здійснювати роботу на високоякісному рівні [1]. Тому справа гідності кожного викладача ставити собі високі вимоги до власної діяльності, працювати креативно, критично мислити, спрямовуючи навчальну діяльність у студентській групі до успіху.

Ще однією важливою обставиною, яка формує структуру якостей викладача іноземної мови сучасного нефілологічного вищого навчального закладу, є те, що, за словами дослідників, "викладач перестав бути єдиним джерелом знань" [9]. Довкола сучасних студентів нині є чимало інших джерел знання, які можуть скласти конкуренцію викладачеві (найважливішим суперником є мережа Інтернет, яка дає необмежені можливості для отримання інформації off-line та on-line). З огляду на це, викладач вимушений особливо піклуватися про свій моральний і професійний авторитет, щоб залишитися у навчальному спілкуванні таким для студентів. Саме викладач має залишатися авторитетом щодо своєї навчальної дисципліни для студентів, незважаючи на нинішню відкритість у доступі (безмежність інформаційного простору) до іншомовної дійсності.

Студенти найбільшим авторитетом вважають викладача з глибокими знаннями, і найкраще використання цих глибоких знань викладачем відбувається при застосуванні їх у навчальному процесі для розумового, професійного та творчого розвитку студентів. Вимогою є адекватне орієнтування в суміжних з предметом "Іноземна мова", тобто профільних для

певного ВНЗ, дисциплінах. Володіння іншомовною фаховою загально- та конкретногалузевою термінологією сприяє глибшому розкриттю закономірних зв'язків у профільній дисципліні, а також між предметами, явищами і процесами реального світу, що необхідно для створення професійно компетентного, всебічно розвиненого спеціаліста.

Викладач має постійно доводити свою педагогічну майстерність, оскільки процес навчання здійснюється саме на практичному занятті під його керівництвом. Він організує, спрямовує і контролює весь педагогічний процес та самостійну роботу студента. Провідним залишається підготовка навчально-методичних матеріалів, визначення адекватних методів, форм і прийомів проведення практичних занять із різними цілями.

Педагогічна майстерність викладача іноземної мови виявляється в його вмінні організувати пізнавальну діяльність студентів та забезпечити їх іншомовне спілкування. Складним завданням, виконання якого залежить від багатьох факторів (наявний у студента початковий рівень володіння іноземною мовою, ступінь його мотивації до навчання, рівень його мовних здібностей, характерологічні особливості тощо) є стимулювання студентів до мовленнєвих і немовленнєвих дій, прогнозування їх мовленнєвої продукції, формування у них потреби та здатності до самоосвіти і систематичної самостійної роботи над іноземною мовою.

Ще одним компонентом структури якостей викладача є його здатність до контролювання рівня розуміння студентами мовного матеріалу, визначення мовленнєвих успіхів студентів та коригування їх навчальної діяльності. У цьому процесі орієнтиром має слугувати мета навчити студентів самостійно діставати знання, знаходити власні помилки та вдосконалювати свій рівень володіння іноземною мовою. Викладач повинен так планувати власну роботу, щоб її результатом став розвиток розумових здібностей студентів і формування в них умінь і навичок самостійного мислення, оволодіння різними видами та прийомами самостійної роботи і практичного використання знайдених знань. Тому, як відзначається у

роботах дослідників, “позиція викладача може бути визначена терміном “консультант”, тобто спеціаліст, який дає поради в певній галузі” [9].

На підставі викладеного можна сказати, що навчання іноземної мови застосовується для активізації пізнавальної діяльності студентів упродовж упровадження в педагогічну практику вдосконалених для підвищення якості навчального процесу методик навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів.

Проблема формування особистості викладача іноземної мови немовних університетів пов'язана і з формуванням педагогічної компетентності, застосування загальнодидактичних знань та методики викладання власної дисципліни. За нинішніх умов значущих змін в галузі освіти надзвичайного значення набуває професійна компетентність сучасного педагога, переорієнтація його мислення на усвідомлення сучасних вимог до педагогічної діяльності [3, с.14]. Дослідниця згаданих проблем С. О. Сисоєва відзначає, що здатність педагога відповідати цим вимогам є глибоко суб'єктивною і пов'язаною з особистісними якостями самого педагога, які мають відповідати новим вимогам до професійної діяльності [3, с. 14]. Тому принциповим є формування у системі сучасної вищої освіти викладача з яскравою творчою індивідуальністю, а не так би мовити, відтворення певного набору фахових якостей. Отже, викладач має не просто ставити перед собою певні педагогічні завдання, а й прагнути їх внутрішнього сприйняття студентами [4].

Бути на рівні сучасних вимог до науково-педагогічного працівника означає мати інтегровані багатокomпонентні професійні знання та вміння, індивідуальність та творчу особистість.

Отже, склад якостей особистості викладача іноземної мови у немовному університеті досить широкий, включаючи розумові, професійні, психологічні, дидактичні, перцептивні, організаторські, комунікативні, креативні вольові та інші якості. Висновком може бути ствердження первинного значення особистості викладача, склад якостей якої і сприяє

успішності або неуспішності викладацької діяльності та навчального процесу в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьминский А.И. Педагогическое мастерство преподавателя высшей школы и его влияние на качество обучения / Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития. – 2010. – Вып. №2.
2. Лосева Н.М. Самореалізація викладача: теоретичний аспект: Монографія. – Донецьк, 2004. – 380с.
3. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. – К., 1996. – 406с.
4. Якубовська С.С. Педагогічні здібності як компонент готовності викладача вищого технічного навчального закладу до педагогічної діяльності // Нова педагогічна думка. – 2012. – №1. – С. 265-267. <http://social-science.com.ua/article/594>
5. Лузан П., Зайцева І. Академічна група в контексті проблеми виховання студентської молоді // Освіта і управління. – 2002. – № 1. – С.151-156.
6. Сабатовська І.С. Професійні якості в діяльності викладача вищої школи // Тридцята ювілейна Міжнар. наук.-практ. конф. "Інноваційний потенціал світової науки XXI сторіччя" (19-25 січня 2015 р.) <http://nauka.zinet.info/24/sabatovska.php>
7. Гура О. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: навч. посібн. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 223 с.
8. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам: Учеб. пособие. – М., 1986.
9. Зеленська О. Професійно значимі якості викладача іноземної мови у ВНЗ / Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Педагогіка. – 2009. – Вип. 25, Ч. 3. – С. 79-86.